

III. OSNOVNA ŠOLA CELJE

SPLAVARJI V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI

Avtorici:

Urša Roženberger Šega, 8.a
Ina Zupan, 8.a

Mentor:

Uroš Zorenč

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2008

KAZALO

	stran
Povzetek.....	3
Uvod.....	4
Splav in splavarjenje.....	5
Zgodovina splavarjenja v Zgornji Savinjski dolini.....	5
Splavarska pot.....	5
Opis splavarja.....	5
Oblačila.....	6
Flosarske šege in navade.....	7
Flosarski krst.....	8
Hrana.....	8
Nevarnosti.....	8
Zaslужek.....	8
Organiziranost.....	9
Vežanje splavov.....	9
Deli splava.....	10
Anketa.....	11
Analiza ankete.....	12
Komentar ankete.....	22
Zaključek in potrditev hipoteze.....	22
Kazalo slik.....	23
Viri in literatura.....	24

POVZETEK

Delo, ki so ga opravljali splavarji je bilo zelo težko, naporno in nevarno, zato so bili splavarji pogumni in odločni možje. Dediščina splavarjenja v Zgornji Savinjski dolini je zelo boata in pomembna. Začetki segajo že v 15.stoletje, zadnji splav pa je odšel na pot v 50 letih 20.stoletja. glavno opravilo je bilo prevažanje lesa iz Zgornje Savinjske doline do različnih krajev: Brežic, Zagreba, Beograda in celo do romunske meje. Pot je potekala po rekah: Savinji, Savi in Donavi. Splavarji so na cilju splav razdrli, prodali les in se odpravili domov z vlakom. To jim je prinašalo dodaten vir zaslužka.

Učenci osnovne šole vedo kaj izrazi splavarji (flosarji) pomeni, vendar o njih nevedo veliko.

UVOD

V raziskovalni nalogi z naslovom Splavarji v Zgornji Savinjski dolini sva predstavili lik splavarja in poznavanje tega poklica med učenci višjih razredov osnovne šole. Tradicija splavarjenja v Zgornji Savinjski dolini je zelo dolga, zato sva želeli o njej zvedeti čim več. Zanimalo najuj je tudi, kaj o tem vedo osnovnošolci. Splavarjenje je bilo poznano tudi na reki Dravi, aje bilo drugačno. To je bilo izključno moško opravilo- žene pa so ostale doma in delale na kmetiji ter skrbele za družino. Splavarji so bili na poti tudi do mesec dni, odvisno od tega to kje so potovali. Na pot so se odpravili spomladi in jeseni, ko je bila Savinja dovolj visoka za plovbo. Vedno je potovalo več splavov shrati, ki so jih v Celju in Zagrebu povezali skupaj. Tako je nastal velik splav (Mitrovčan). Na njem so splavarji spali, kuhali, zabavali.

Vse v povezavi s »flosarji« nama je bilo zelo zanimivo, zato sva želeli zvedeti z raziskavo še kej več.

V raziskavi sva si postavili nasledni hipotezi:

HIPOTEZI

1. Splavarjenje v Zgornji savinjski dolini ima dolgo tradicijo.
2. Učenci OŠ. ne poznajo splavarjenja na Savinji.

RAZISKOVALNE METODE

Ob najinem delu sva uporabljali različne metode. Najprej sva pregledali različno literaturo. Knjiga Angelosa Baša je res obsežna. Pregledali sva tudi knjigo v kateri so zapisane portretne izpovedi flosarjev. Zanimiv je bil ogled flosarske zbirke na Ljubnem. Ogledali sva si dokumentarni film »Flosarji«, ki kaže vezanje »flosa«, »flosarski« krst, potovanje po Savi in Savinji in prodajo lesa v Brežicah. Po ogledu tega filma sva si lažje predstavljali potek in obseg tega dela.

Med učenci 6.,7.,8. in 9. razreda sva izvedli anketo o poznavanju teme. Tako sva s pomočjo teh različnih metod prišli do rezultatov, ki jih predstavljava v nalogi.

SPLAV IN SPLAVARJENJE

Splavi so lesena plovila sestavljena iz desk, tesanega in okroglega lesa. Splavar je en splav naredil v enem dnevu. Ko so bili splavi narejeni, so jih ob primerni vodi dvignili in porinili v vodo. Nanj so potem naložili še več lesa. Tako je bil splav pripravljen na vožnjo.

Splavarjenje je prevoz lesa po rekah. S pomočjo splavov so lahko prevažali tudi druge materiale (glino, apno, ...). Splavarjenje poznajo različne evropske dežele, v vsaki ima svoj pomen in značilnost. Na našem območju se je splavarilo po rekah Savinji, Savi in Dravi. Splavarjenje je bilo tesno povezano z lesno trgovino.

ZGODOVINA SPLAVARJENJA V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI

Prvi viri omenjajo to dejavnost že v 15.stol. Vse od 18.stol. dalje do 2.sv.vojne je splavarjenje pomenilo glavno gospodarsko panogo v Zgornji savinjski dolini. Splavarilo so pri vsaki družini. Zadnja pot savinjskih splavarjev je bila leta 1942. Splavarji so se združevali v posebne flosarske organizacije.

SPLAVARSKA POT

V Zgornji savinjski dolini so se s splavarjanjem ukvarjali v krajih: Nazarje, Ljubno, Ter, Juvanje, Radmirje, Meliš, Hometc, Okonina, Grušovje, Šentjanž, Nizka, Varpolje, Pobreže, Trnovec, Rečica, Prihova, Mozirje, Loka, Ljubija. V Zadretju so bili pomenbeni splavarski kraji Bočna, Šmartno, Spodnje Kraše, Pusto polje, Lačja vas in Kokarje. Splavarji so krenili iz Ljubnega. Celje je bila prva večja postajanka. V Celju so ustavile vse »rajže« - skupine flosarjev. Tu so povezali po dva manjša splava v en večji splav. Pot so nadaljevali mimo Zidanega mostu, ta predel je bil zaradi brzic zelo nevaren. Potem so nadaljevali mimo Krškega, Brežic..., in Zagreba. Šli so tudi do Beograda ali še dlje. Dolžino splavarske poti se je spremenila skozi stoletja, najdlje so pluli v drugi polovici 19.stol.-do zahodnoromunskega mesta Calafat.

OPIS SPLAVARJA

Splavar je moral biti močan in zdrav človek, pripravljen na vse nevarnosti, ki so mu med potjo grozile. Zelo pomenben del splavarja so bile njegove močne roke, saj brez moči v rokah ne moreš priti daleč, saj so cele dni veslale in veslale. Splavarili so v vsaki družini, saj je ta dejavnost prinašala dodaten vir zaslužka. Splavarje ločimo v dve skupini. Splavarski »birti« -splavarski gospodarji so bili lasniki splavov in lesa s katerim se je trgovalo. Splavarski delavci pa so bili le vozniki splavov, ki so pomenili najeto delavno silo za prevoz lesa. Splavarj so se razlikovali tudi glede na delo, ki so ga opravljali na splavu. »Kermaniš« -najpomennejši splavar, ki je vodil celo rajžo splavov. »Prednjek« -splavar, ki je veslal spredaj. »Zadnjek« -splavar, ki je veslal zadaj.

OBLAČILA

Splavarsko nošo so sestavljala naslednja oblačila:

- Pokrivalo (klobuki)
- Suknjič
- Telovnik
- Hlače
- Obutev (visoki čevlji, nizki čevlji)
- Nogavice (za hladnejše vreme in za poletje)

Slika1:Flosarska noša,Ljubno (Flosarska zbirka)

FLOSARSKE ŠEGE IN NAVADE

Prostega časa na vožnjah skorajda ni bilo, razen po jedi in pred spanjem. Pogosto so peli, tudi med delom. Najpogosteje so peli narodne pesmi (Od Celja do Žalca, Sem deklica mlada...), nekaj pa je bilo tudi splavarskih.

Poznamo posebne flosarske pesmi. Čeprav je bilo prostega časa na splavi malo, so si splavarji pogosto krajšali čas s pesmijo.. Najbolj znana je pesem z naslovom Flosarska, ki pravi:

Flosarska

*Hiti le trte vit,
sneg se že zlo tali,
voda s planine nam jadrno dol surši,
bomo zvezali urno peljali,
bratec le hit*

Zanimiva pa je tudi pesem, ki jo je napisal star flosar z Ljubnega:

Pesem:

*Taka,ko je moja žena,
rečt ne smem, da ni nobena,
ker ženske pač najbolj skrbi,
da lepe bile bi.
Ko zjutraj zgodaj vstane,
špegl v roke vzeme,
pa pogleda, če je še,
kakor snoči bila je.
Škatle si po vsrst postavi,
notr so različne stvari,
pa lice maže se,
da človeka grozna je.
Šolenčke pa take ubuje,
da jih sama ne sezuje,
kurje oko jo tak boli,
a za lepoto se vse potrpi.<
(iz knjige portretne izpovedi flosarjev)*

FLOSARSKI KRST

Vsakega novinca pa je čakal splavarski krst, kateremu je vedno botroval zavetnik splavarjev sveti Miklavž.

Ta prvo se je krstilo kar na flosu- na Roglici, če si prvič prišel, so te s palco po riti, sicer nisi smel iti naprej. Ta pravi krst je bil v gostilni. Dobil si eno srajco pa kravato, ki ti je kupil boter. V vlogi botra je bil največkrat kar sam gostilničar iz Roglce, ki je imel gostilno takoj za vodo.(Flosarske izpovedi, pripovedoval: **Maks Juvan (1922-2002)**)

HRANA

Splavarji so dobivali hrano za na pot od splavarskih gospodarjev kot plačilo za delo. Hrana je bila različna. Jedli so hladne jedi (kruh, salama, slanina...) in tople jedi (obara, prežganka, žganci in zelje, redko kdaj pa tudi kavo). Na splavu so imeli urejeno ognjišče na katerem so si kuhali kosila. Vodo za kuho so zajemali vedno spredaj na levi strani splava.

Da so lahko prevažali hrano so potrebovali: zaboje, sode in vreče. Splavarski gospodarji so poskrbeli tudi za ponve, pletenke in jedilni pribor.

Po Celju je bila hrana drugačna. Jedli so večinoma: juho, meso, prikuho in solato. Za poplahnit so imeli vino.

NEVARNOSTI

Splavarje so na poti čakale tudi mnoge nevarnosti, kot so bile vožnje skozi jezove, pod mostovi, velika voda in plitka voda, vrtinci- lemani na Savi, mlini in včasih tudi ne prijazne vremenske razmere.

ZASLUŽEK

Poleg dobrega zaslužka, ki so jim prinesli splavi, je splavarjenje mnogim pomenilo tudi edino potovanje v oddaljene kraje in tako spoznavanje drugih navad. Splavarji so bili glede na odgovornosti in spretnosti različno plačani.

Primer zaslužka v letu 1938:

- pri vezanju in izbiranju splavov so imeli vsi enako plačilo -50 dinarjev
- zadnjek je dobil do Celja -100 dinarjev
- prednjek, če se je vračal iz Celja domov, je dobil -150dinarjev
- prednjek ali zadnjek je za vožnjo do Rugovce zaslužil 350 dinarjev
- mitrovičani-800 do 1000 dinarjev
- kormaniž za vodenje rajže do prodajnega mesta 1200 do 1400 dinarjev.

Če je šel flosar trikrat na pot, je imela cela družina za celo leto dosti. Zelo dobro se je zaslužilo. Ni bilo slabo plačano, ker je bilo trdo delo. Birti niso bili baruhi- so vedeli, da je to trdo zaslužen kruh. Saj k takemu birtu pa niso šli več, če jim ni plačal. Ker imeli so tudi en konec svojega sindikata... (Flosarske izpovedi pripovedoval: **Martin Juvan (1950)**)

ORGANIZIRANOST

Splavarji so imeli nazive in naloge glede na sposobnosti in odgovornost pri delu:

- KORMANIŽ: splavar, ki je vodil rajžo splavov od doma do prodaje na Hrvaško,
- PREDNJEK: splavar, ki je veslal spredaj,
- ZADNJEK: splavar, ki je do Celja veslal splav zadaj.

Različne nazive so imeli tudi glede na razdaljo vožje:

- CELJANI: splavarji, ki so veslali samo do Celja,
- ROGELČANI: splavarji, ki so vozili splav spredaj ali zadaj do Rugovice oziroma Rogelce,
- MITROVIČANI: splavarji, ki so vozili mitrovški splav od Rugovice do kraja prodaje.

VEZANJE SPLAVOV

Splave so vezali pozno pozimi in včasih tudi jeseni. Splavar je en splav zvezal v enem denvu, ker so ponavadi vezali trije splavarji so bili v enem denvu narejeni trije splavi. Za vezanje splavov so sprva uporabljali brezove trte, a kmalu so trte zamenjali z žico. Splavarji, ki so vezali splav so se imenovali-vezači. Vezanje splava je zahtevalo veliko dela in truda. Pri vezanju splava so posebej pazili na izgled splava na vrhu.

DELI SPLAVA

Vsak solav je imel dvoje vesel- vesovniki,ki sta stalana na stojalih za vesla- stožirju. Pomenben del splava so bili tudi rogovi- deski, ki sta pritrjeni na stožir in sta gledale čez splav in s tem omogočile, da se ne bi splav zapičil v dno kadar je šel čez jez.

Slika2: Vezanje splava,Ljubno (Flosarska zbirka)

ANKETA

1. KAJ JE FLOSARSTVO?

2. KDO SO BILI FLOSARJI?

3. KAKO SO SPLAVARILI LES?

4. PO KATERI REKAH JE POTEKALO SPLAVARJENJE LESA?

5. KATERIM NEVARNOSTIM SO BILI IZPOSTAVLJENI FLOSARJI OB SPLAVARJENJU LESA?

6. ZAKAJ SO FLOSARJI PREVAŽALI LES PO VODI?

7. KATERI KIP NAS SPOMINJA NA SPLAVARJENJE? KJE SE NAHAJA?

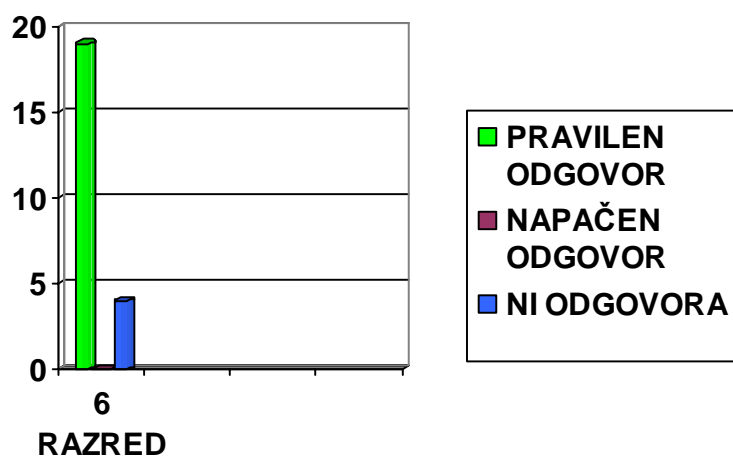
HVALA ZA TVOJE SODELOVANJE!!

Ina Zupan in Urša Roženberger Šega

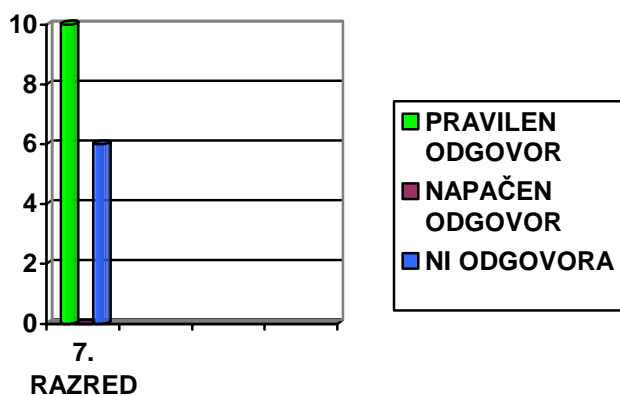
ANALIZA ANKETE

1. KAJ JE FLOSARSTVO?

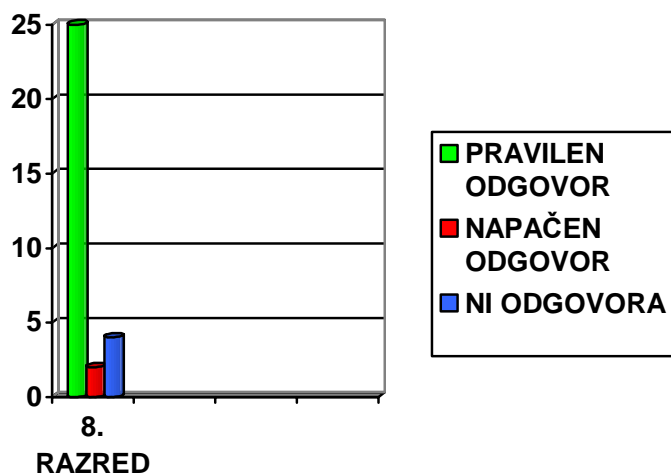
6. razred:

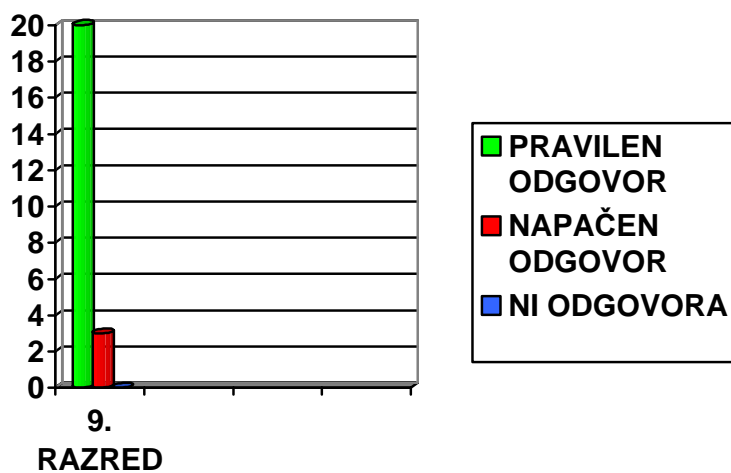
7. razred:

8. razred:

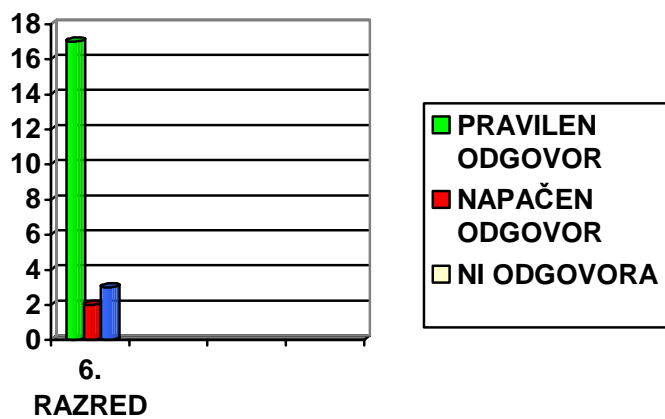

9. razred:

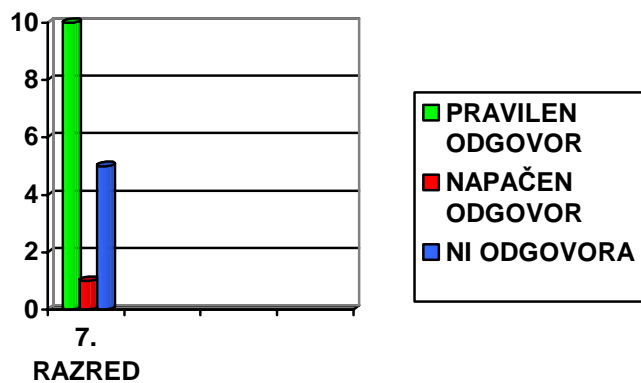

2.KDO SO BILI FLOSARJI?

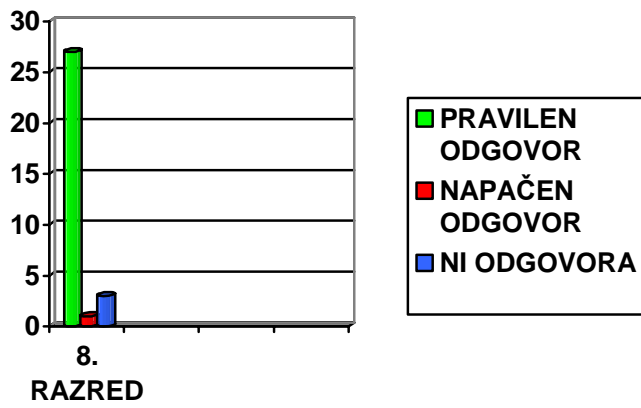
6. razred:

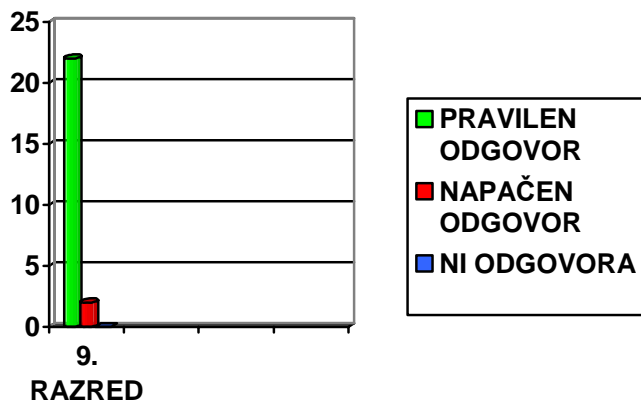
7. razred:

8.razred:

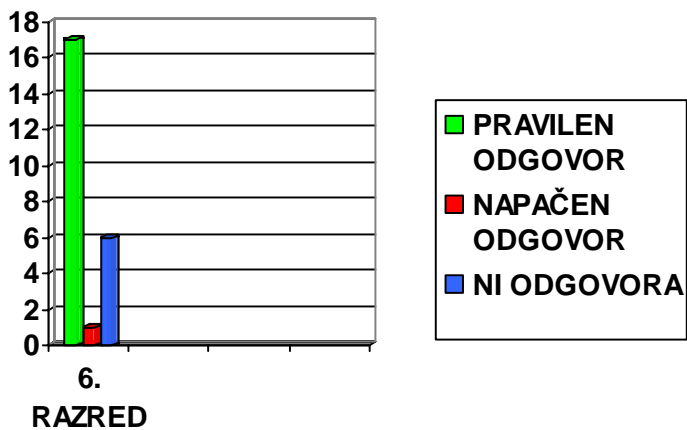

9. razred:

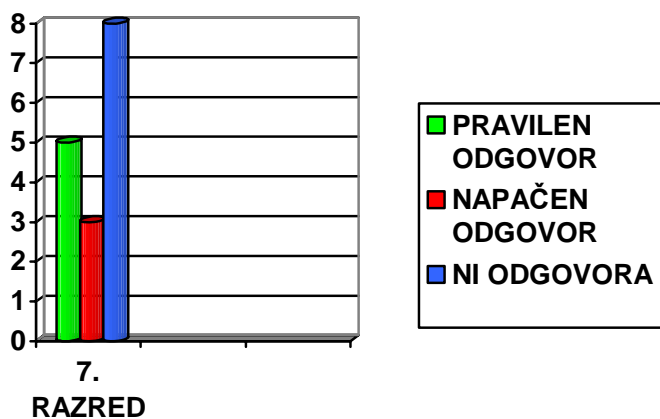

3.KAKO SO SPLAVARILI LES?

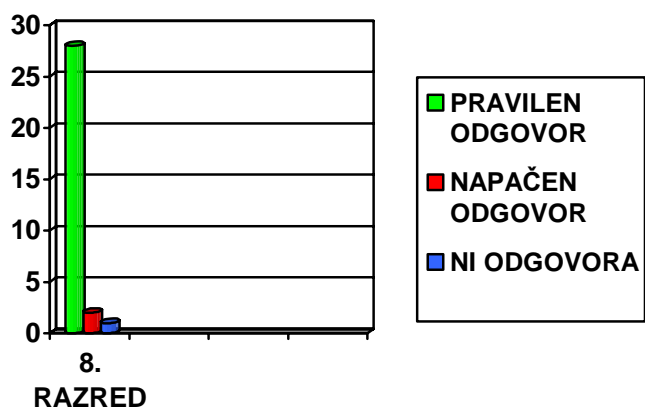
6. razred:

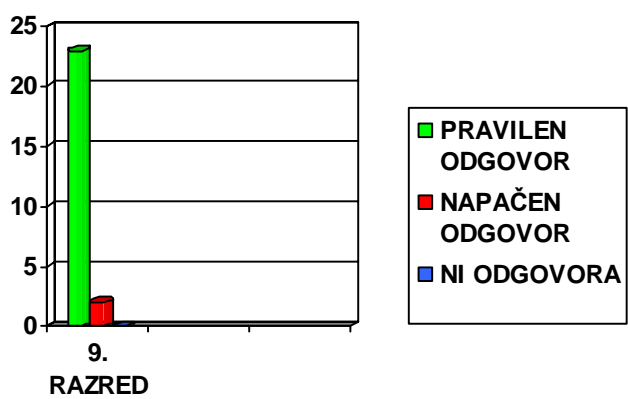
7. razred:

8. razred:

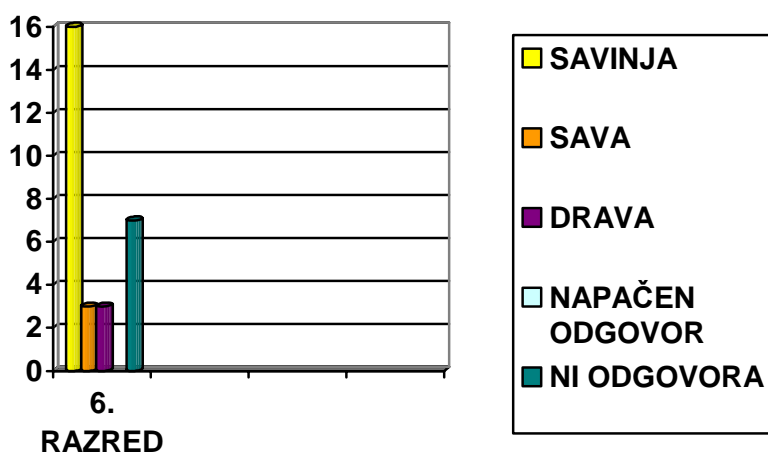

9. razred:

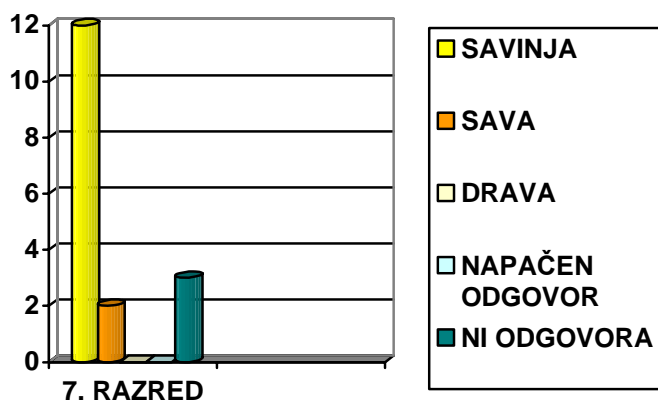

4. PO KATERAH REKAH JE POTEKALO SPLAVARJENJE?

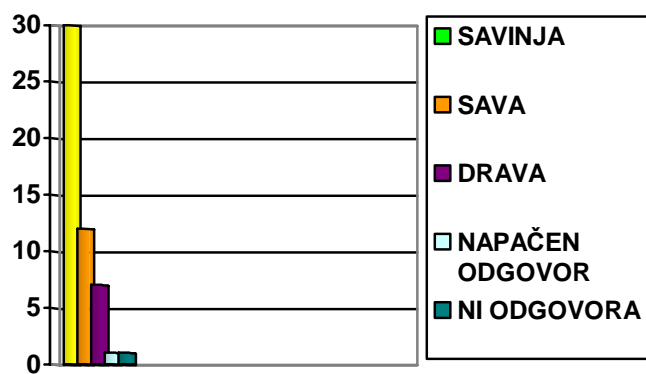
6. razred:

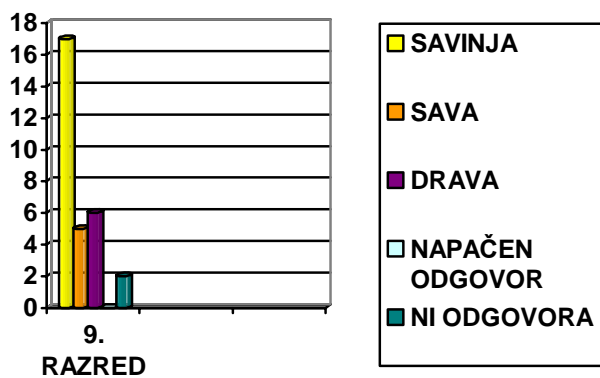
7.razred:

8.razred:

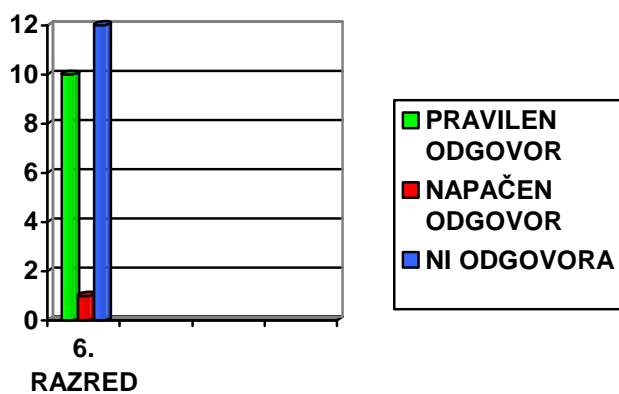

9. razred:

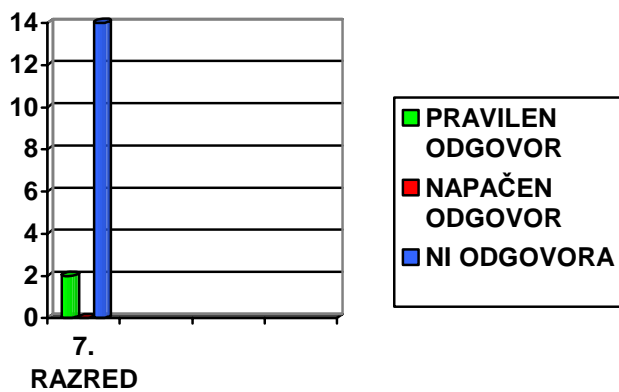

5. KATERIM NEVARNOSTIM SO BILI IZPOSTAVLJENI FLOSARJI OB SPLAVARJENJU LESA?

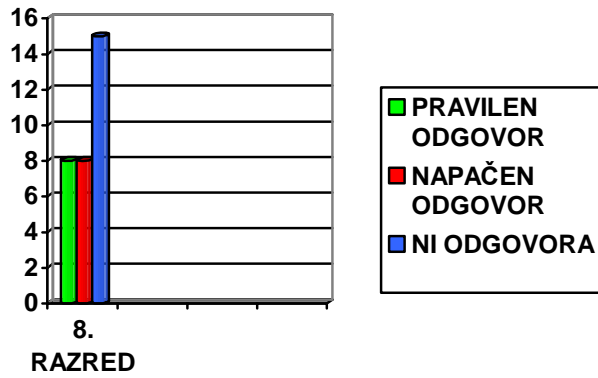
6. razred

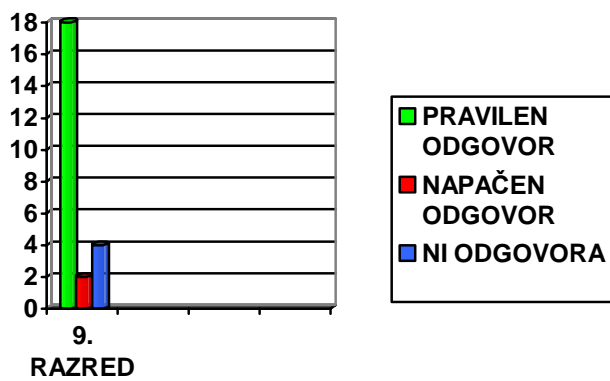
7.razred

8.razred

9.razred

6. Zakaj so flosarji prevažali les po vodi?

Največ pravih odgovorov: 9. razred

Njmanj pravih odgovorov: 7. in 8. razreda

7. Kateri kip nas spominja na splavarjenje? Kje se nahaja?

Največ pravih odgovorov: 9. razred

Njmanj pravih odgovorov: 7. razred

KOMENTAR ANKETE

Iz ankete so razvidni rezultati o poznavanju starega načina pridobivanja in prevažanja lesa. Iz anket sva izvedeli da največ o splavarjenju lesa vedo 9. razredi, najmanj pa 7. razredi. Ker niso vsi učenci vzeli ankete resno ti podatki ne morejo biti zanesljivi in točni, so pa po večini učenci odgovarjali resnično, zato so ti odgovori vsaj poprečno potrjeni.

ZAKLJUČEK IN POTRDITEV HIPOTEZ

Pri delu raziskovalne naloge sva se veliko novega naučili in spoznali veliko zanimivega o dediščini našega kolja. Spoznali sva kako pomembna je bilo »flosarstvo« za to območje in koliko različnih zgodb je povezano z njim. Presenetilo naju je, da so spomini na to upraviteljo med krajanje Ljubnega še vedno tako živi, to potrjuje tudi vsakoletni »flosarski« bal, ki ga organizirajo in Flosarska zbirka, ki jo imajo na Ljubnem. Vsi so na to zgodovino zelo ponosni.

Z raziskavo sva potrdili prvo hipotezo, da ima splavarjenje v Zgornji Savinjski dolini dolgo tradicijo. Drugo hipotezo sva potrdili le deloma iz pregleda odgovorov ankete sva ugotovili, da učenci vedo kaj je splavarjenje nasplošno, več pa žal ne. Upava da sva tudi z to raziskovalno nalogo zbudili pri njih zanimanje za to temo.

KAZALO SLIK

	stran
1.Slika: Flosarska noša,Ljubno (Flosarska zbirka).....	6
2.Slika: Vezanje splava,Ljubno (Flosarska zbirka).....	10

VIRI IN LITERATURA

Anketni list- Splavarjenje na Savinji (2008)

Baš dr. Angelos, Splavarjenje v Zgornji savinjski dolini

Flosarji, dokumentarni film o splavarjenju na Savinji (2005)

Roženberger Šega Tanja, Portretne izpovedi flosarjev, (2006)

Splavarjenje na Savinji, raziskovalna naloga

Zasnova flosarske zbirke,(2001)

Zloženska po Flosarske zberke, na Ljubno